

De magistratib⁹ veterū Romanorum.

De regibus.

Romanum imperiū primo reges habuere Romulus his prim⁹. Numa pōpuli⁹q; scōs. Hostili⁹ Tullius: sequitur quē Martius Ancus Post hunc Tarquinius priscus: hē hinc Serui⁹ ille Tullius: extrem⁹ rex Tarquiniusq; superbus.

¶ Primo imperiū Romanū reges habuere: quorū prim⁹ fuit Romulus: secund⁹ Numa pōpuli⁹: tertius Tullius hostili⁹. quart⁹ Ancus martius. quint⁹ Tarquinius priscus: sext⁹ Serui⁹ tullius: septim⁹ ⁊ ultim⁹ Tarquinius superbus. Cū Roma auspici⁹ Romuli condita esset: subinde reges ei⁹ imperiū tenuerūt de quib⁹ flor⁹ epitōmatū primo. Hec est prim⁹ etas populī Romanī: ⁊ quasi infantiā: quā habuit sub regib⁹ septē quādā fatōrū industria tā variis ingenio vt reipublice ratio ⁊ vult⁹ as postulabat. Nam qd Romulo ardēt⁹: tali op⁹ fuit vt inuaderet regnū. Quid Numa religiosus: ita res poposcit vt ferorū popul⁹ deorū metu mitigaretur. Quid ille militis artifex Tullius: bellatorib⁹ viris igne cessarius: vt acueret ratione virtutē. Quid edificator Ancus: vt vrbē colonia extēderet: pōnte iūgeret: ⁊ muro mueretur. Jam vero Tarquiniū omniē tā insignia quātā p̄ncipali⁹ addiderūt: ipso habitu dignitatē. Ancus a serui⁹ cels⁹ qd efficit: nūlū vt ipsi se noceret respública. Postremo sagbi illius Tarquiniū importūna dñatio nō nihil immo plurimū p̄fuit. Si enim effect⁹ est: vt agitat⁹ inuirus popul⁹: cupiditate libertatis incederet: hec ille.

De consulibus.

Regibus exactis romana potētia binis Consulibus cessit: quibus annua facta potestas damnet vel soluant quēuis per iussu senatus Officio functi dicti sunt consules.

¶ Exactis et expulsis regib⁹ ob stuprū Lucretiē a sexto Tarquinio: filio Tarquinii supbi. Binis singulis annis cōules creabātur. Eorū auctoritas annis spacio perdurabat: quo coplēt⁹ popul⁹ Roman⁹ in capō martio cōgregat⁹ de consulib⁹ eligendis an comitis pertractabāt. Officiū p̄suli id erat: re qd diligētia ⁊ opera voluntatē et iussu senatus. Eis cōcessa potestas damnadū vel saluadū quēuis: ⁊ quoddecim hoies fasces ⁊ securē manib⁹ gestātes p̄ vtrosq; consule ire solebat: ⁊ p̄liciores appellati sunt. Consules iunt dicti q̄ reipublice plurimū p̄sulerēt. Binis singulis annis creabātur. Hinc romani annorū iupputationē: rerūq; gestarū seriem per consules dēsignabāt: vt gregi per olympiades. Tempus enī in quo qd factū esset per eos tū cōsules erūt significauerūt. Hinc per oīa regiā potestate hoi⁹ vendicārē: rege lata iussu: vt puocatio ab eis ad populū esset: necne possent in capite cui⁹ romani antequā crearet in iussu populū: iolo hoc eis relicto vt cohercere possent: ⁊ in vincula publica duci iuberet. Inde consularis dignitas consulis. Nam tunc campus rome erat ille dict⁹ q̄ marti cōsecrat⁹ esset: de quo Titus lilius. Ager tarqui notum q̄ inter vrbē ⁊ tiberim erat marti cōsecrat⁹: martius deinde campus fuit. In eumq; multitudinis capax erat: popul⁹ Roman⁹ ad eligendos iussit: vt cōuenire solebant.

De lictoribus.

Bis sex lictores rascēs virgaq; ligatas Gestabant manibus p̄e consulibusq; mearunt

A. I.

De magistratibus

Transuerso a licio dicti virgis be ligadis

¶ Lictor magistratus minister ac satellites erat dictus sic (vt nonnulli voluit) alligatus vel q' virgarū fascēs ligatos gerebāt lictores: vel q' eū magistratus populi Romani virgis quēq' verberari iussissent: crura ei' ac man' ligare solebāt lictores. Alii alius vel licio appellatū dicūt q' lictores licio ex transuerso cincterant. Erant virgis cōsul lictores. xii. Ceteri vero magistratib' quales sunt pro cōsule (q' extra ordinariū gerit) p'syllatū p'cedo pretores: ceteri id genus tantū sex.

De Senatoribus

Roma senatores centum primo sibi legit

Romulus his auctor: post reges aucta ducētis

Hi dicti patres conscripti etate & honore

Vel parili cura: res publica quod regeretur

His veluti liberi de ijs patricii sua proles.

¶ Senatores dmo centū nūero p' Romulū stabditū sunt: deinde sex actis regib' nūero ducētū adducti: omnes hi patres p'scripti nominati sunt siue etate / siue firmitudine cure q' sicuti patres liberos: ita ipsi rem publicā regebāt: de quib' Salustius. Electi quib' corpus annis infirmū ingenū sapientia validū erat respublice consultabant. h'ue etate: vel cure firmitudine patres appellabātur. Vocabātur cōscripti q' eorū nomina sureis litteris in quadam tabula cōscripta sunt. Eorū filij patricii dicebātur.

De Senatu.

Sancta senatorum collegia dicta senatus

Quorum preestabat vita durante potestas

¶ Senatus erat societas ac collegiū senatorū. Et aliqui Senatus est collectiui et significat illam multitudinē senatorū: Ut senatus hoc agendū decreuit. Nonnūq' Senatus capitur p' loco quo senatores conuenebant ad consultandū de respublice negotiis vt hic. Orationē habuit in senatu: qd sepe apud Ciceronē est inuenire: & tūc p' methonymiā capitur contentū p'io continentē. Senatorū auctoritas & dignitas eorū durante vita preestabat.

De dictatore.

Romanus populus subito bis si accidit ingens

Unde sequi clades videatur magna creatus

Dictator fuerat / cui summa potentia regis

Summus honor: q' datus / cui dictatura manebat

Semestri spacio / minus aut plus res ubi poscit

Hinc equitum suberat dictatoriq' magister

Hic itaq' militibus populo velut ille preesset

¶ Dictator: qd a consule dicebatur cuius dicto oēs audientes essent appellati est. Erat itaq' extra ordinari' magistratus: tñ solū cū vis aliqua maior repēte obortam ingentē vbi cladē ministrari videretur creari solit'. habebat dictator: ius antequam aduerteret in cuiusq' cuius romani caput: nec ab eo prouocandi ius erat. Lictores et yniuersa regum insignia habebat dictator: ceteros Magistratus eligere

veterum Romanorum

licebat: a quibus dictandis quiddā volūt dictatores appellati. Dicebat sibi dictator magister equitū qui talis apud dictatorem erat quales apud reges tribuni equū scelerumq. Cetero dictatori ius summū in populū: ita magistro equitū omnes milites erat dictatura sexto mense finiebat: mūcitus mūc tardi⁹ vt necessitas postulabat.

De imperatore sine duce

Dux exercitus romano tempore belli

Induperator erat: populi arbitrio quoq. lectus

Consul dictator: pretor: vel qui magis aptus

Cui summum imperium: cum bello finit idemq.

Imperator is dicebatur qui perdurāte bello pieerat romano exercitu: elect⁹ comuni cōcordia populi: vel consul: dictator: pretor: vel alius quispīam magistratus. Imperatoris appellatio tamēsi dū militare officiū in bello fuisset: cōsuetudine tñ inductū est: vt hī reipublice romane gubernacula soli tenebāt: Imperatoris nōmē ad dignitatē trāstulerunt: regio nomine relecto: qđ post extractos reges odio romanis habebatur. Quippe imperatores dicebātur q̄ senatus & populi romanis iussu vel ducebāt exercitus: vel prouincias administrabāt. Itaq. hī nō dñi erāt: s; ministri: quos postea in tyrannidē versos sit. hic magistratus: Imperatoris nōmē in eum trāslatū sit: qui romani imperii gubernacula tenet. Et quilibet imperator sine dux duos legatos habebat.

De tribunis plebis.

Cum plebs a patribus dissentit roma tribunos

Plebis delegit: fuerat quis tanta potestas

Vt si non per eos essent consulta senatus

(Et scripto a tergo) signata probata: habebantur

Irrita curabant a vi defendere plebem.

In dissensione plebis a patrib⁹ facti sunt tribuni plebis: quib⁹ maxima est tradita potestas quippe & puocabatur ad eos: & oīa senatus cōsulta nūi per eos approbata: & subscriptionē. Cū littere a tergo signata fuissent: habebātur irrita. hī potissimē plebē ne a patrib⁹ opprimerētur curabātur nobilitatiū imperiū reprimētēs. hī etia liberi erāt et exempti in urbe et extra urbē romā per vniū militare & sacrosanctū dicebātur. Et si magistrat⁹ alius eos contumelia vlla effecisset: trunca ei⁹ cereris in templo iouis consecrabatur quorū ministri viatores appellabantur.

De pretore.

Bellorum gratia cum consul abesset uterq.

Electus pretor: populo qui reddere iura

Et cohibere malos potuit seruire bonosq.

Pretor: quasi p̄fector: magistratus populi romani: creatus qui (cū cōsules a⁹ b⁹ urbe bellorū gratia auocaretur) militatus est: vt in urbe sua redderet iustitias & pleci crearet & innoxios subleuabat: & vnicuiq. iusticiā administrabat: sicut nūc vir⁹ in p̄fessio⁹ & potestates id est qui fungimur auctoritate iuris redderet: offi⁹ a p̄fura dicebatur.

De prefecto annone.

33.ii.

De magistratibus.

Annone dictus prefectus cui data cura

Urbi ut prospiciat frumentū equo precioqz.

Ut cogat vendi in medium clausumqz proferri.

¶ Prefectus annone erat magistratus q annone p ipsi vrbis alimenta pparā de pposit fuit hic emēd frumētū curā habebat: aduehi vnde cūqz: a duce tū iusto precio venire vīdū faciebat. Si quis vltra necessitatē habebat i mediū cogebat proferri. Et hic peculiaritē in oīe prefecti annone dicebatur.

¶ De prefecto bzbis

Quando magistratus aberant reliqui data summa.

Urbis prefecto dominetur in bzbe potestas

Defectus bzbis renouet domuumqz ruinas.

¶ Erat preterea apud romānos pfect vrbis q toti vrbis administrationē abseruibus maioribz magistratibz habebat. Et etiam officiū erat munire ac restaurare oēs defect vrbis aduenientes: cū supiores magistrat vrbē excesserāt is sumus administrator: cū roge manebat.

¶ De prefectu vigillum.

Prefectus vigillum preerat custodibus bzbis

Huicando insidias nocturnas cura premendi

Lustrata: deprentos claudendi in vincula fontes.

¶ Prefectus vigillum is erat qui multo presidio munitus vrbem noctu circuire: phibere incendia: aut excitata extinguere: effractores fures: ceteros id gen holice nequitia noctu exerceētes apprehendere: in vincula cōficere habebat.

¶ De pontifice.

Pontifices sacris preerant: iis cura dabatur

Pontes restituant: iis maiores atqz minores.

Qui reliquis preerat dictus fuerat quoqz summus

¶ Pontifices dicebantur pncipes antistitiū: sacrosū augurioz: inter qe vnū summus pontifex maximus sine pontificiū rer: sacrosū habebatur pntifex a posse: facio: vī pleriqz volūt: vel a ponte: facio vt varro tradit. Nā pontificibz pons publici: pūmū est factus: postea sepe reparatus: necnon ceterozū pontiū restituendozū cura eis data erat. Erāt aut iuniores: maiores pōtīfices: inter qe vī dīxi vnū summus: q pontifex maximus sine summus pōtīfex dicebatur: qd a romanis veteribus sumptis: nostrez religionis holēserūt. Nā iuniores pontifices episcopos: maiores pōtīfices: archiepiscopos: papam maximū sine summū pontificē (q ecclesie catholice presidiū appellāt. Inde pontificatus ipsius pontificis dignitas.

¶ De censozibus.

Censores dicti: quibus est concessa potestas

Ciuis romani cuiusvis pendere census

Pondera sicqz bias simul ornamēta stateras

Extare: mores: ius illis condere lustrum

Uterū Romanorum.

**Censum agere quinto quouis anno remouere
Quouisq; minus dignos censere esse senatu
Et quinquennali spacio censura manebat
Primo his deinde decem tantum vel mensibus octo**

Censores erant in aggratus maxime autoritatis et prudentie: horū cura fuit estimare onces / stateras / pōdera / ornamenta / uasq; ciuitatis suburbiorū et municipiorum ubi finitum ut debite haberetur pertracare uisib; et ciuiū ipensas sup uacuas recitare / morib; pcesse. hi magistratus in initio suo quinquennio p durabāt postea decē et octo mēses sibi statuti. Censores a cēdendo uocati sunt: q; rē suam tāti qst estimare solitus sit: quāti illi censuissent. hi cū ppter diuturna bella cēsus estimatio; rerū ac bonorū scdm quā tributa pende bātur: facta non esset: cōsules q; bellis impliciti id pferare nō possent. censores creati sunt: qui quinto quoq; anno cēsum agerent ciuiūq; romanorū nūerū facultatesq; recensere et a cēsu agendo censores appellati sunt. Cura deinde mox ac discipline romane quic magistratus tradita: i tantūq; auctoritas eorū creuit: ut sub potestate cēsores esset ius priuorum / publicorūq; locorū: vectigal populi romani in senatū / legere senatus pncipe describere / cēsum agere / lustrū cōdere / equū adimere: et q; putasset dignos senatu amouere. Inde cēlura: dignitas censoris.

De questore.

**Questores dicti quibus h;bis cura peculi
Tradita querendi / et seruandi eraria necnon.
Urbs p;uentus / vectigal et rationes
Erigere assoliti / ac inquirere de malefactis**

Questorū erat officiū inquirere rei publicae rationes uisib; romane vectigalia pro uectusq; erigere: controuersie ciuiū corā his agebātur ab his questionib; et litibus finis aut sententia aut aliter imponebatur. Questores per sincopā quasi questores dicti sunt. Uirg. Questio malos uinā mouet. hi pecunie publice querēde ppositi et erāt vectigalia agebāt et erari curā habebāt: malicia quoq; inquirere solebāt ppter qd a questionib; exercēdis nōnulli putāt questores appellatos. Legit enī questores a populo creatos fuisse / q; capitalib; reb; pcescent: hi questores patri cidit nūcupabātur. Inde questura questoris officium.

De interrege.

**Dissidiū quotiens super ipsa comitiā factum
Inter rex populi / consensu sepe creatus
Plena magistratu dignū cui facta potestas
Eligat / ad tempus teneat sedem be vacantem
Dictum interregniū / vacat hec quo tempore sedes
Quod tum cessabat noua quando electio facta**

Interrex is dicebatur q; quotiens tumultuatio aut dissidiū int ipsa comitiā de aliquo magistratu eligēdo accideret populi cōsensu creat⁹ est. Cui tale magistratum engēdi tradita est potestas: uel q; loco illius magistratus pro tpe cōstituit⁹ est. Inde interregniū est cum loco magistratus loco interrex creatur. Cuiusmodi. Cū sine curuli magistratu rei publica esset: patrici colere et interregē creare: contritio / cōsules uē an tribuni militum crearentur in interregno rem complures dies te

De magistratibus.

nisi: Dioprie tamē interregis appellatur id tēpus quo regnū vacat regi: hoc est anteq̃ in de mortuo loco nouus rex perficeretur.

De edilibus.

Ediles ediles preerant sacris quoq; primis
Hi vel aqueductus curabant apta cloacas.

Et loca cuncta hys seruanda a sorde ruina

Si pro sincero quicq; vendi viciofum

Obtigit imperium reddi cogebat eorum

Carmina sunt horum iussu recitata theatro

Currules dicti sunt q̃ curru beherentur

Ediles ab edibus dicti sunt: magistratus erāt qui nō modo sacrarū sed etiā priuatarū edū cura gerebāt ludos quoscuq; & ex quacūq; causa instituire ad eos pertinebāt. Comedie & tragedie edū iussu recitabātur: & loca in theatro assignabātur. Si q̃ seruū aut auentū morbum viciofum ve. p̃ integro sanog̃ vēdidisset: edicto edū emptorū succurrebatur. Hi etiā curā gerebāt vt cloacae & aqueductus ceteraq; edifica tā priuata q̃ publica: lauta/mūda/ & integrā seruarentur. Deniq; q̃cūq; viciofum pro sincero: fractū pro integro vendidabatur: edū imperio reddebatur. Idq; edū dictū dicebatur. Et q̃ ediles sella curuli vtebātur saltem patricii: ediles currules dicti sunt. Alii ex plebe ediles plebei sunt dicti & hi nō sedebāt in curulib⁹. Edilitas/edilitatus/ & ediliciū est officiū dignitasq; edilis.

Chiliarcha. Centurio. Decurio

Militibus preerat millenis chiliarcha

Centurio centum: denis sic decurioq;

Chiliarcha dicit⁹ qui mille militibus preerat dictus a χιλῶs grece q̃ est mille/ & αρχος q̃ est princeps. **Centurio** centū militibus presidebat: & hic grece hecatῶ tarchos dictus. **Decurio** dicit⁹ quidecē militū princeps erat hic grece decarchos appellatur.

Populus.

Est collectiuum populus q̃ continet omnes

Romanos ciues tam claros quā inferiores

Populus nomē collectivū est sua appellatione. Romanos oēs tā nobiles q̃ ignobiles cōplectens. Et diuidibatur in patres/patriosq; viros qui nobiliorū genere ori & melioris erant conditionis: & in plebē que crāt ignobilis. Inde plebei q̃ erāt de plebe.

Plebs.

Plebs populi pars est abiectior inferiorq;

Plebs est pars populi inferior & abiectior ab ignobilib⁹ p̃stis. Plebs capitur etiam p̃ vltiori parte alicui⁹ multitudinis. Quidam de celicolis scribēs ait. **Dextra** leuassq; decurum. **Arms** nobilitū valuis celebrātur apertis. Plebs habuit diuersa loca: a fronte portēs celicole.

Comitia.

Ipsa magistratus electio facta/locusq;

veterū Romanorū.

Contio vel populi sunt dicta comitia: sicq;

Quo fieret tempus: fuerat quod eiꝝ statutum.

¶ Comitiū dicitur a con et ito sine eo dictū est qđ populus coibat cōsuebatq; statimq; repositib⁹ ad eligēdos magistratus. Illa igitur populi cōgregatio comitiū dicebatur siue electio magistratus. siue locus quo fiebat electio siue tps electionis. vnde dies comitiales dicti sunt.

Magistratus.

Non solum officiū: sed quisquis fungitur ipso

Est magistratus: collecti et officiales

¶ Magistratus aliqui concretū est: et nō collectiui est aliqđ officialis et dignitate fungēs. Aliqñ concretū et collectiui: et tūc est officiali collectio. Aliqñ abstractum et tūc dignitate ipsam signi.

Legio.

Continuit peditū legio sex millia centum et :

Pinc septingentos sic ter denos equitesq;

¶ Legio erat militū cētus vltra sex millia: neq; plures septē millib⁹: neq; pauciores sex millibus: sed inter duos illos terminos interceptū dicitur alii q; sex millia sex cētos et sexaginta sex continuerit. Aliis placet (quib⁹ assentior) Legionē p̄tineri peditū sex millia centū: et septingētos. xxx. eqtes. decēq; cohortib⁹ firmata erat legio.

Cohors.

Continuit legio denos in sese cohortes

Quarum prima equites quadragenos quoq; binos

Millenos pedites sic centū quinq; tenebat

De hinc equites senos sexagenosq; secunda.

Quingentos pedites quinquagenos quoq; quinq;

Tertia cum reliquis nūcro constabat eodem

¶ Cohortes decē in se cōtinuit legio. Prima cohors equitib⁹ locat⁹ quadraginta duob⁹ stabat. Peditib⁹ aut mille centū quinq; et hec millaria dicebat. Secūda cohors eqtes sexaginta sex: pedites aut quingētos quinquaginta quinq; habuit et hec quingentaria dicebat. Tertia q̄rta et ceteræ eodē nūcro q̄ scōa p̄stituebāt p̄toto ip̄mētia. etc.

Triumphus

Hostibus euictis ingenti clade/ ubi cessit

Romanis ducibus victoria leta dabatur

Induperatori summo vel honore triumphus

Uictus in aurato curru rutilante triumphans;

Quatuor actis equis niueis p̄eunte senatu

Ad capitolinas arces/tauroq; litabat

¶ Triumph⁹ nūm⁹ apud romanos honor: q̄ quidē duci romano ingēti victoria parata et graui clade hostib⁹ illata: cū imēsa gloria dabat. itaq; q̄ triumphabat curru iurato quorū albis eqs yēhebāt a senatu p̄eunte i capitolio duci tauro sacrificabat.

De magistratibus veterū Romanoꝝ

¶ Quatio.

Hostibus haud celsis / tamen (absqꝫ cruore) fugatis
Semper ouare duci victoria parta ferebat
Uno vectus ouans & equo / ad tarpeia saxa
Plebei aut equites hunc ducebant oue celsa.

¶ Quatio quotiens nō interfectis / sed fugatis hostibꝫ incruenta fuit victoria: duci prestabatur. Itaqꝫ qꝫ ouabā rino yrebātur equo: & a plebeis siue equitibus in capitolū deducti ex oue sacrificium faciebant.

¶ Inflictiū erat tēpus qñ iura lybe romana nemini reddebātur pīculosi rei publice tēporibus & dubiis certaminibꝫ: sed iura claudēbātur & iurgia tacebant quousqꝫ militans periculū tolleretur.

¶ Priuati ciues dicebātur qꝫ nullū officiū publicū nullū magistratū exercebāt. publici vero qꝫ officia gerebāt. Colonia erat census aut multitudo ciuū transmissa iussu senatus: ad inhabitandū ciuitates alienas: aut gratia custodiēdi aut possidēdi. et hi noui habitatores coloni dicebātur.

¶ Lex erat populi Romani cōstitutio. Senatꝫ p̄sultū erat decretū a senatu cōstitutū. Plebicitū erat cōstitutio cōsensu plebis a tribunis ordinata decretū a decerno sicut edictū ab edico noīa satis nota.

¶ Ciues romanū tribꝫ noībꝫ vocabātur sicut publicus Cornelius Scipio. Primum est p̄nomen. Scdm̄ nomen. Tertius cognomen. A nonnullis additur agnomen. Et ap̄d romanos hystoricos noīa sepius breui notātur op̄e p̄ecū est scire per A. Auiꝫ intelligitur. per Ap. Appianꝫ. per fl. flauius. per M. Marcus. per S. Sertius. p̄ T. Titus. per C. Celsꝫ. per S. Scaius. per Pu. Publiꝫ. per M. Decius. per L. Lucius. p̄ Q. Quirꝫ. per Sp. Spuriꝫ. per R. Roma. per Ro. Romani. per Pl. Plebeia. per R. P. Res publica. per Con. Cōsulꝫ. per Se. Senatus. per Tr. Tribunꝫ. per Se. Cō. Senatus cōsiliū. per D. Datus. per Ju. Iudices. per Q. Quirites.

¶ Finitis opusculi.

¶ Anno post virgineū partū. xlii. supra Millesimū
quingentesimū nono kalēdas Augusti.